

بررسی طرح‌ها و نقوش قالی افشار باف سیرجان

مریم نویدی^۱، ابوالقاسم دادور^۲، ناصر شهسواری^{۳*}

۱. کارشناس ارشد پژوهش هنر دانشگاه آزاد اسلامی واحد الکترونیکی تهران

۲. استاد دانشکده هنر دانشگاه الزهراء (س)

۳. استادیار دانشگاه آزاد اسلامی واحد حاجی آباد هرمزگان (نویسنده مسئول)

Shahsawari110@gmail.com

چکیده

فرش افشاری از نظر طرح و نقش از غنی‌ترین فرش‌های ایران است. هنر قالی بافی سیرجان که شهرت جهانی دارد این روزها از نبود بافندگان و عدم گرایش دختران جوان به این هنر رنج می‌برد و شاید خیلی زود جای خود را به فرش‌های کارخانه‌ای دهد در این پژوهش که از نظر هدف، بنیادی و از جهت ماهیت تاریخی و توصیفی است سعی شده است با شناسایی پیشینه تاریخی و فرهنگی این دستبافته، طرح‌ها و نقوش استفاده شده در قالی افشاریاف شناسایی و جهت استفاده تولیدکنندگان داخلی و صادرکنندگان معرفی گردد. شناسایی طرح‌ها و نقوش از طریق مطالعه کتابخانه‌ای و میدانی (بازدید و مصاحبه با بافندگان و تولیدکنندگان) انجام گرفت. از انواع طرح‌های قالی‌های ایل افشار سیرجان می‌توان به سه کله، موسی خانی، ترنج و پنج ترنج، بندی شول، بابا بیگی و حشمت اشاره کرد که هر کدام از این زیراندازها، با نقوش متعددی بافته می‌شوند. در گذشته بافت این قالی‌ها به صورت ذهنی بوده است ولی امروزه طرح و نقش‌ها را با هدف خاص تجاری در اختیار بافنده قرار می‌دهند و بیشتر بافندگان طرح‌هایی را می‌بافند که با استقبال بیشتری روبرو می‌شود و در این بین بسیاری از طرح‌ها به فراموشی سپرده شده است.

واژگان کلیدی: ایل افشار، دستبافته‌های سیرجان، قالی افشاریاف، طرح و نقش

مقدمه

گسترده‌ترین وضعیت جغرافیایی ایران، طیف متنوعی از اقوام مختلف را در خود جای داده است که هر کدام دارای فرهنگ و عناصر فرهنگی منحصر به فرد خود می‌باشند. دستبافته‌ها مظهر تبلور عینی و ذهنی دستاوردهای فرهنگی و هنری هر ملتی است. بررسی این گنجینه‌ها سبب می‌شود با درکی عمیق‌تر نسبت به گروه‌های سازنده آن به نقش این تولیدات در برطرف کردن نیازهای زیستی و معیشتی افراد و ارتباط آن با بافت‌های تاریخی، فرهنگی و اسطوره‌ای جوامع پی ببریم. طرح و نقش این دستبافته‌ها با دارا بودن بار فرهنگی، گستره‌ی عظیمی از میراث فرهنگی کهنی را در بر می‌گیرند که در طول اعصار بر اثر نقل و انتقال نقوش، مهاجرت‌های اجباری، ازدواج‌ها، تقلید صرف یا ترسیم نادرست و هم‌آمیزی و تأثیرپذیری از دیگر هنرها دگرگونی‌های زیادی را به خود دیده‌اند.

فرش و گلیم که با خلاقیت، ابتکار، ذوق و نوآوری استادکار بافته می‌شود؛ دنیائی از رمز و راز در خود نهان دارد و شور و شغفی که هنگام بافتن تار و پودش به بافنده دست می‌دهد، با زمزمه‌های شاعرانه درهم می‌تند. مهمترین ویژگی‌های نقوش دستبافته‌های سیرجان، چشم‌نواز بودن، هماهنگی، تناسب رنگ و فرم، ترکیب بندی قرینه، بیان تجربیدی نقوش تکرارشونده، و سادگی و بی‌پیرایگی در عین معناگرایی آن است.